

K ZGODOVINI HOMOSEKSUALNOSTI NA SLOVENSKEM
OB KONCU 19. IN NA ZAČETKU 20. STOLETJA*Janez CVIRN*

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, SI-1000 Ljubljana, Aškerčeva 2
e-mail: janez.cvirn@guest.arnes.si

IZVLEČEK

Ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja se je v Avstriji pritisk na homoseksualce močno povečal. Toda pri preganjanju homoseksualcev so v Avstriji veljala dvojna merila. Medtem ko so si oblasti zatiskale oči pred bolj ali manj odkrito homoseksualnostjo posameznikov iz višjih družbenih slojev (homoseksualec je bil tudi cesarjev brat Ludwig Viktor, imenovan "Lutziwutzi"), so izjemno strogo obravnavale homoseksualna nagnjenja "malih ljudi".

Ključne besede: homoseksualnost, spolne deviacije, kaznovalna politika, morala

L'OMOSESSUALITÀ IN SLOVENIA FRA OTTO E NOVECENTO

SINTESI

Sul finire dell'Ottocento e l'inizio del Novecento crebbe in Austria la pressione contro gli omosessuali. Valevano, tuttavia, due pesi e due misure. Le autorità, mentre chiudevano gli occhi nei casi di personaggi appartenenti ai ceti superiori (omosessuale era anche lo stesso fratello dell'imperatore, l'arciduca Lodovico Vittorio, meglio conosciuto come "Lutziwutzi"), usavano la mano pesante nei casi della "gente comune".

Parole chiave: omosessualità, deviazioni sessuali, politica penale, morale

V ponedeljek 18. julija 1910 zvečer je v bližini kolodvora k mestnemu stražniku Franu Možini pristopil nekoliko pijani pomožni delavec Georg Bär iz Neunkirchna na Spodnjem Avstrijskem in mu "v nemškem jeziku povedal, da ga je v nedeljo zvečer en priletan črkostavec po gostilnah vodil, ga nekoliko opijani, ga konečno zvalil v tivolski park in tam ga je na tleh buzeriral in da si ga ni mogel ubraniti. Konečno ga je še k sebi v stanovanje peljal in tam ga je celo noč grabil, ne pa več buzeriral" (ARS, 323).

Za vestnega ljubljanskega policija je bila izjava 19-letnega Georga Bära, ki ga je bil za prijavo nagovoril njegov sodelavec Milan Stupica, povod za takojšnje ukrepanje. Že naslednje jutro se je odpravil na "kraj zločina", v stanovanje na Dunajski cesti 11, in se pri stanodajalcu (bolje rečeno: posteljodajalcu) Alojzu Kotarju pozanimal o njegovem podnajemniku Viktorju Šobi, pri Bambergu zaposlenem črkostavcu iz Zagreba, ki naj bi bil nad Georgom Bärom zagrešil hudodelstvo "nečistovanja proti naravi". Ko mu je Kotar potrdil, da je v Šobovi postelji z nedelje na ponedeljek res spal neki mladenič, je takoj napisal ovadbo. Dan kasneje (20. julija) je na magistrat privedel Georga Bära in Viktorja Šobo, da bi podala izjavi občinskemu uradniku Lapajnetu.

Bär je svojo prvotno izjavo nekoliko spremenil. Sedaj je trdil, da ga "Šoba ni v Tivolskem parku buzeriral, temveč še le na svojem stanovanju", spremenjeno izjavo pa je opravičeval s tem, "da vsled takratne pijanosti ne ve, kaj da je v ponedeljek zvečer govoril." Viktor Šoba, ki je sprva Bärove obtožbe zanikal, pa je po soočenju prostodušno priznal, da "je mogoče, da ga je (Bära) spolsko rabil, ker je bil nekoliko vinjen" (ARS, 323).

Klopčič se je začel hitro razpletati. Že 21. julija je mestni magistrat Šobo in Bära – hkrati z ovadbo državnemu pravdnistvu – izročil deželnemu sodišču v Ljubljani, ki ju je nemudoma vtaknilo v preiskovalni zapor. Dan kasneje je začel z delom preiskovalni sodnik dr. Kaiser, ki je v naslednjih dveh dneh zaslišal vse vpletene. Izjave prič, ki so bile zaslišane, so bile v prid obeh obtožencev. Alojz Kotar, ki je v svojem stanovanju na Dunajski cesti 11 oddajal "posteljo" Viktorju Šobi, je pred preiskovalnim sodnikom (23. 7. 1910) še enkrat ponovil izjavo, ki jo je bil dal Možini. Res je, da je z nedelje 17. na ponedeljek 18. julija pri Šobi prespal neki mladenič (opazil ga je zjutraj, ko je zapuščal stanovanje), toda – kljub rahlemu spancu – ponoči ni slišal nič sumljivega. Svojo izjavo je zaključil: "Da je Viktor Šoba v spolskem oziru nenormalen oziroma v tem oziru nenaravno razpoložen, o tem mi do sedaj prav nič ni bilo znano. – To pa lahko potrdim, da kadar smo govorili o ženskah, ni hotel o teh nič vedeti, češ, da se z ženskami ne spleča." Tudi izjava Bärovega sodelavca Milana Stupice (25. julija 1910) ni bila obremenilna: "Bär [...] meni nasproti ni trdil, da bi ga bil obdolženec bodisi v parku bodisi v svojem stanovanju buzeriral ali se sploh z njim drugače spolsko pečal. Pač pa je rekel, da ga je dotični gospod povabil, naj večkrat pride k njem. [...] Na moje vprašanje, če se je pustil od

obdolženca grabiti, je Bär to zanikal in rekel, da mu je ušel, da ga je pa obdolženec zopet k sebi zvalil." Bär sam pa je že 22. julija preiskovalnemu sodniku dr. Kaiserju o dogajanju v sobi povedal naslednje: "Odložil sem svojo obleko do spodnjih hlač in srajce in se vlegel v posteljo, ki mi jo je ponudil. To je bila njegova postelja. Nato se je tudi on ulegel v posteljo in me je začel grabiti za zadnjico, vendar ne za golo telo. Branil sem se, toda nato sem zaspal in ne vem, ali je in kaj je še počel z menoj" (ARS, 323).

Izjave prič in Bäravo ponavljanje, da ga "Šoba ni buzeriral", niso prepričale državnega pravdnika dr. Kremžarja. V obtožnici, vloženi 27. julija 1910, je oba obtožil "hudodelstva" po 129. členu Kazenskega zakonika. Izjave obeh obtožencev in prič naj bi nedvoumno dokazovale – kljub kasnejši Bäravi spremenjeni izjavi in sklicevanju na pijanost – da je Šoba v resnici vtaknil svoj nabrekli ud v "zadnjik" (After) Georga Bära in da sta "nečistovala proti naravi" pri polni zavesti.

Na glavni obravnavi 2. oktobra 1910, zaprti za javnost (nanjo je Šoba čakal v preiskovalnem zaporu), pa se je izkazalo, da je obtožnica državnega pravdnika dr. Kremžarja na trhlih nogah. Sodišče je namreč hitro dopustilo možnost, da sta mestni stražnik Možina in magistratni uradnik Lapajne zaradi preslabega znanja nemščine Bärave izjave napačno zapisala. (Bär je očitno že od samega začetka trdil le, da ga je Šoba v Tivoliju in nato v postelji "grabil" za zadnjico in za spolni ud – vendar le čez obleko – da pa je kmalu zaspal in ne ve, kaj se je zgodilo). To je bil glavni razlog, da je sodišče Georga Bära oprostilo. Viktorja Šobo, ki so ga nazadnje spoznali za krivega "samooskrumbe" z rabo delov telesa osebe istega spola (kriv je bil, ker se je do izliva semena "igral" s spolnim udom Georga Bära, medtem ko je ta spal), pa je sodišče obsodilo na 13 mesecev težke ječe, poostrene z enkrat mesečnim "težkim ležiščem". Ob pomanjkanju pravih dokazov je na rzsodbo odločilno vplivalo Šobovo povratništvo. Uradno sporočilo deželnega sodišča v Celovcu, češ da je bil Šoba zaradi "hudodelstva" "nečistovanja proti naravi" pravnomočno obsojen (na osem mesecev težke ječe) že januarja 1909 v koroškem glavnem mestu, je bilo namreč za sodišče glavni dokaz za njegovo krivdo. Še več, sodnikom se je zdelo, da je osumljeni Šoba "predisponiran k homoseksualnosti" (ARS, 323).

Primer, ki smo ga navedli za ilustracijo, lepo razkriva odnos do homoseksualnosti v Avstriji in na Slovenskem na začetku dvajsetega stoletja. Čeprav je že junija 1867 avstrijski pravosodni minister vitez Komers v okviru reforme kazenske zakonodaje predlagal dekriminalizacijo homoseksualnosti (Judson, 1996, 121), je tudi v dvojni monarhiji (enako kot v večini evropskih držav) "nečistovanje z osebami istega spola" veljalo za zločin, ki so ga – v skladu s 129. členom KZ – sankcionirali z enim do petih let "težke ječe" (Wulffen, 1910, 600; Hirschfeld, 1914, 846).

Na prelomu v dvajseto stoletje se je znanstveno gledanje na problem homoseksualnosti postopoma spreminjalo. Od prve izdaje znamenite Krafft Ebingove knjige *Psychopathia Sexualis* (1886), v kateri je sloviti raziskovalec spolnosti – z razdelitvijo homoseksualnosti na "prirojeno" in "pridobljeno" – nakazal, da homoseksualci ne sodijo pred sodnika, ampak pred zdravnika, skratka, da je homoseksualnost bolezen (Wulffen, 1910, 574–575; Hirschfeld, 1914, VIII), je v avstrijski znanosti postopoma začelo prodirati stališče, ki je nasprotovalo kriminalizaciji homoseksualnosti (Schmale, 2003, 225; Kuhar, 2002, 59). Pod vplivom idej nemškega psihologa Magnusa Hirschfelda (1868–1935), ki je leta 1897 ustanovil Znanstveno humanitarni odbor (Wissenschaftlich-humanitäre Komitee) za dekriminalizacijo homoseksualnosti v Nemčiji (Wulffen, 1910, 577–578; Schmale, 2003, 226; Hirschfeld, 1914, 973), pa je bilo v letih pred prvo svetovno vojno že tudi slišati prepričanje, da homoseksualnost ni bolezen, ampak povsem "naravni nagon". (Schmale, 2003, 226; Lewandowski, 1965, 19–20). Edina primerna "terapija", ki naj bi je bil deležen pomoči potreben homoseksualec, naj bi bila usmerjena v to, da se bo sprijaznil sam s sabo (Schmale, 2003, 226). Po Hirschfeldovem mnenju naj namreč homoseksualci ne bi trpeli toliko zaradi same homoseksualnosti, "marveč predvsem zato, ker obsojajo sami sebe in ker jih obsojajo drugi" (Lewandowski, 1965, 20).

Toda stališča Magnusa Hirschfelda, ki so izhajala iz Nietzschejevega izreka "Kar je naravno, ne more biti nemoralno" in izreka profesorja kazenskega prava Varghe "Podoba sveta, ki prevladuje pri juristih in politikih, in podoba sveta, ki prevladuje v glavah razsvetljenih naravoslovcev, sta tako bistveno različni, ko da ne bi šlo za sodobnike, marveč bi prve ločeval od drugih prepad stoletij" (Lewandowski, 1965, 20), so imela na Dunaju in v Avstriji vendarle le malo privrženecv. V dunajski reviji *Die Wage* se je Jacob Fürth leta 1906 odločno zavzel za dekriminalizacijo homoseksualnosti: "Najbolj resne znanstvene raziskave so prišle do rezultata, da homoseksualno udejstvovanje ni stopnja razuzdanosti, ni nova oblika naslade..., ampak je naravni nagon. Ta nagon je kot primaren, ne pa kot pojav izrojenosti, opazen že pri najstarejših naravnih ljudstvih; obstajal je takrat in obstaja še danes pri povsem nepokvarjenih osebah. V povprečju, z razmeroma redkimi izjemami, nimamo opraviti z dekadentno, strašansko poltenostjo, ampak z naravno igro, z nesrečnim hrepenjenjem. Z nagonom, ki je enak spolnemu nagonu, vendar z drugačnim ciljem [...] Če ima ta bolezenski nagon pri posamezniku takšno moč, da ga ni mogoče odstraniti, je seveda izključena kazenskoppravna prištevnost in odgovornost" (Khalil, 1999, 20). Toda na splošno so v avstrijski javnosti prevladovala skrajno homofobna stališča. Mnogi so delili mnenje dr. Ernsta Bischoffa, psihiatričnega izvedenca na dunajskem deželnem sodišču, ki je še leta 1912 predlagal, da bi morali "osvoboditi svet teh gnusob s kastracijo ali z internacijo v norišnici" (Markus, 1986, 152).

Toda v odnosu do homoseksualcev avstrijski pravni sistem in javnost nista bila povsem dosledna. V nasprotju z Anglijo, kjer so leta 1894 na odmevnem procesu

zaradi homoseksualnosti obsodili Oscarja Wilda (Wulffen, 1910, 590–91), ali Nemčijo, kjer je v letih 1907–1909 potekal proces proti nekdanjemu cesarjevemu svetovalcu in prijatelju ter dolgoletnem nemškem veleposlaniku na Dunaju knezu Philipu Eulenburgu (Wulffen, 1910, 606), je bilo v Avstriji preganjanje homoseksualcev v glavnem omejeno le na "male ljudi". Po navedbah Magnusa Hirschfelda, ki je leta 1901 v Wiener klinische Rundschau objavil članek o homoseksualcih na Dunaju (Hirschfeld, 1914, 543–546), je tako dunajska policija – ob zatiskanju oči pred armado prostitutk, ki so dokaj "svobodno" operirale po mestu – nenehno zalezovala resnične in še večkrat domnevne homoseksualce. (Od nekega mladeniča je tako policaj zahteval, da zapusti park, zgolj zato, ker je nekaj časa stal ob ribniku, potem pa je nekega starejšega gospoda vprašal, koliko je ura). Da je bilo podobno tudi v provinci, je leta 1895 na svoji koži občutil vzgojitelj v dijaškem domu v Celju Windbichler, ki so ga orožniki aretirali zaradi prijave nekega dijaka (iz maščevanja), češ da je svoja istospolna nagnenja prakticiral z več gojenci dijaškega doma (Krigelstein, 1994, 87).

Pred bolj ali manj odkrito homoseksualnostjo posameznikov iz višjih družbenih slojev so si oblasti raje zatiskale oči. Nič čudnega, saj je bil homoseksualec tudi cesarjev brat Ludwig Viktor, imenovan "Lutziwutzi", ki ga je Franc Jožef zaradi "nemoralnega" življenja odstranil z Dunaja in poslal v prisilni eksil na Salzburško. Vzrok za tako drastičen ukrep so bili številni ekscesi v javnosti, ki so sprožali vseplošno zgražanje.¹ Kneginja Nora Fugger je enega izmed njih opisala takole:

"Nadvojvoda Ludwig Viktor, najmlajši med brati, je bil samosvoja osebnost. V temelju se je razlikoval od svojih bratov, ni se spoznal na vojsko in umetnost, bil je šibak, nemoški, izumetničen in grde zunanosti. Živel je zelo svetovljansko, o vsem je bil poučen, četudi ne vedno točno, njegov jezik je bil oster kot jezik strupenjače. Vmešaval se je v vse, delal je intrige in se veselil, če so iz njih nastali mali škandalčki. Njegovih indiskretnosti in tračev so se upravičeno bali. Toda bil je cesarjev brat. Imel pa je eno dobro plat: bil je prijatelj svojih prijateljev, bolj kot svojih prijateljic, zagovarjal jih je, če so bili napadeni, in jim je dajal vsakršne amabilitete. Nasproti starejšim (bolj kot mlajšim) damam je bil pazljiv in ljubezniv. – V njegovi palači na Dunaju ni bilo bazena. In tako se je navadil, da je dvakrat tedensko v spremstvu svojega adjutanta prišel v neko javno kopaljšče. [...] Meni se zadeva ni zdela nesumljiva. In nisem se motila, saj je nekega lepega dne v kopaljšču prišlo do škandala, celo do obračunavanja s pestmi. Govorilo se je, da je nadvojvoda dobil klofuto [po poskusu "zbližanja" z nekim kopalcem] in je moral pobegniti. Ko so cesarju opisali to škandalozno afero, je bil resnično razkačen in ukazal je bratu, naj takoj zapusti Dunaj in se vrne v svoj dvorec Kleßheim. Tam je nadvojvoda ostal interniran do konca svojega življenja" (Bankl, 2001, 148–149).

Toda "Lutziwutzi" se tudi v prisilni "internaciji" ni "poboljšal. V dvorcu Kleß-

1 Cesar Franc Jožef pa je njegovo nagnjenje do moških (zlasti mladih oficirjev) komentiral z besedami: "Man müßt ihm als Adjutanten eine Ballerina geben, dann könnt' nix passieren."

heim, kamor ga je pregnal Franc Jožef, je redno prirejal orgije, ki so se jih udeleževali mladi oficirji avstro-ogrške armade. General Edmund Glaise von Horstenau, dolgoletni ravnatelj dunajskega Vojnega arhiva, kasneje minister v Schuschniggovi vladi in vicekancler Seyß-Inquarta, je zadevo v spominih opisal takole: "V dvorcu Kleßheim je že od nekdanj [...] vladalo živahno družabno življenje, ki so se ga prvi dve leti mojega salzburškega časa udeleževali tudi častniki mojega polka. Na prvem zboru častnikov, ki sem se ga v polku udeležel, sem doživel redko presenečanje. Polkovnik je ukazal, naj častniki v prihodnje zavračajo vabila v Kleßheim, z izgovorom, da imajo vojaško vajo ali kaj podobnega. S tem se je potrdilo, kar se je že dolgo šepetalo: cesarjev brat ima že nekaj časa nenaravna nagnjenja. Že v kopališčih je prišlo do nesprejemljivih ekscesov. Tudi v Kleßheimu je bil bazen, v katerega so bili povabljeni mladi častniki k osvežitvi po igranju tenisa. V kabinah niso našli kopalk in so se morali kazati gospodarju, ki se je kopal, takšni, kot jih je ustvaril ljubi Bog" (Markus, 1986, 148).

Oficirje je bilo strah hoditi k nadvojvodi, saj so se spraševali, kako se vesti proti cesarjevemu bratu, "če bo začel..." Prestolonaslednik Franc Ferdinand se je iz oficirjev, ki so se udeleževali zabav v Kleßheimu, norčeval. Udeležba na zabavi pri nadvojvodi je oficirju lahko prinesla preiskavo, zato je povabilo moral – s kakršnikoli izgovorom – odkloniti (Markus, 1986, 148). Toda mnogim mladim oficirjem je "druženje" s cesarjevim bratom prinašalo tudi koristi. Nekdanji "celjski" dijak baron Krigelstein, ki se je leta 1896 znašel v graščini Leopoldskron pri baronu Rüdту von Collenbergu v bližini Kleßheima, je zadevo v spominih opisal takole: "Posebno vlogo pri nadvojvodu so igrali služabniki, seveda vedno oficirji, ki so se menjavali. Kdor je bil sprejet v službo, je imel najboljše zveze. Eden izmed zadnjih služabnikov nesrečnega nadvojvode je bil moj prijatelj Adi Gudenus" (Krigelstein, 1994, 99). Seveda je bil Adi (Adolf) Freiherr von Gudenus (1874–1943) Krigelsteinov sošolec iz celjske gimnazije (Krigelstein, 1994, 71).

V (visokih) oficirskih krogih je bila homoseksualnost sploh nadpovprečno razširjena (Deák, 174). Magnus Hirschfeld je v zvezi s homoseksualnostjo častnikov zapisal: "V poklicu častnika tiči vrsta momentov, ki homoseksualca privlačijo: svetleča se uniforma, družbeni položaj, v največji meri pa tudi pričakovanje, da bo dobil seksualno simpatičnega moškega za prijatelja in podložnika. Tudi prisrčni ton, ki vlada v častniškem zboru, zaupni prijateljski odnosi, so zelo simpatični za homoseksualce" (Markus, 151). Prav zaradi tega v vojski ni bilo posebnega preganjanja homoseksualcev – dokler npr. niso nadlegovali podrejenih vojakov in so bili dovolj diskretni (Deák, 1995, 174–176; Stergar, 1999, 29).

V času, ko je v Nemčiji potekal proces zoper kneza Eulenburga (in več visokih častnikov),² so tudi v monarhiji poskušali diskreditirati homoseksualce v najvišjih

2 Knez Eulenburg, dolgoletni nemški veleposlanik na Dunaju, najtesnejši cesarjev svetovalec in prijatelj, se je znašel pred sodiščem najprej kot priča v procesu zoper več visokih častnikov, ki naj bi

vojaških krogih. Leta 1908 je nameraval neki konzorcij izdati knjigo, v kateri bi med drugim kompromitiral tudi cesarjevega brata Ludwiga Viktorja. Toda vojaške oblasti so namero preprečile. Državni vojni minister Franz von Schönaich je očitno pravočasno reagiral na prijavo nekega Roberta Müllerja iz Budimpešte, ki mu je leta 1908 sporočil: "Že dolgo časa se načrtuje atentat na oficirski zbor avstrijske armade. Neki tuj konzorcij [...] namerava izdati brošuro, ki bo imela za temo homoseksualnost v avstrijski armadi. S tem namenom je bilo že več sestankov, toda doslej brez rezultata. Sedaj pa nameravajo zadevo uresničiti; konzorcij se je povezal z nekim Elemerjem von Kölberjem, upokojenim konjeniškim mojstrom [...] ki naj bi [...] poznal veliko primerov homoseksualnosti v oficirskem zboru. V brošuri [...] naj bi zelo podrobno obravnavali tudi homoseksualno življenje enega nadvojvode..." (KaW).

Šele po izbruhu afere Redl, ko se je pokazalo, da je bil polkovnik Alfred Redl, ki je prodajal zaupne podatke Rusiji, homoseksualec (Markus, 1986), se je odnos do homoseksualcev v častniški uniformi nekoliko zaostril, čeprav se javnost ni hotela sprijazniti z namigi o homoseksualnosti kot vzroku za izdajanje tajnih podatkov. "Da je bil homoseksualen," je zapisal 30. 5. 1913 Slovenski narod, "tega javnost neče prav verjeti, nego sodi, da je to poskus ga predstavljati za nenormalnega, kajti to je res hudo, da je ta steber države, ta znameniti vojaški mogočnik, ta zaslomba prestola in altarja, ta branitelj domovine, razkrinkan kot vohun in izdajalec." Slovenski narod je tako 31. 5. 1913 odločno zapisal: "Od oficijelne strani skušajo še vedno v ospredje potisniti njegovo spolno perverziteteto ter s tem dokazati, da je njegova abnormalnost povzročila hudodelstvo. Dokazano pa je, da je imel Redl mnogo razmer z damami in da je obiskoval pogostoma na Dunaju zabavne lokale, kjer ni imel prilike za svoje homoseksualne ekstravagance."

Seveda pa so bile v "civilnem življenju" zadeve bistveno bolj problematične. Očitek homoseksualnosti v tistih časih je bil priljubljeno sredstvo za napad na politično vplivne može. Leta 1882 se je to zgodilo odvetniku dr. Hansu Michelitschu, stebru nemške stranke na Ptujju, ki ga je komij Eckl prijavil, češ da se je baje z "osobami istega spola na po zakonu prepovedan način pečal – mit Hintansetzung des eigenen..." (SGp, 14. 4. 1882). Med ptujskimi nemškimi meščani je bilo takoj slišati očitek, da je komija k ostudni prijavi "našuntala" "slovenska stranka", ki da želi očrnuti uglednega ptujskega odvetnika. Toda ptujski Slovenci so očitek odločno zavrnili. Slovenski gospodar je zapisal: "... To je, kratko rečeno, laž. – Izmej Slovencev nihče ne občuje s komijem E.; to je znano vsakemu, kdor tukaj biva. – E. tudi ni Slovenec, ampak hud Nemec, kakor njegov strijc trgovec E., kateri je ob enem tudi mestnega župana namestnik. – Kdor vse to pomisli, vé, da bi bil ves trud zastonj, pregovoriti strastnega Nemca, da bi ovadil strastnega nemčurja in zatiralca Slovencev kazenskej sodnji. – Kolikor smo mogli poizvediti, je šel komi E. iz lastne inicijative

bili homoseksualci, leta 1907 pa se je zaradi homoseksualnosti moral zagovarjati še sam. Na sodišču se je pokazalo, da je bil res homoseksualec.

h kazenskej sodnji. [...] Slovenci so tedaj popolnem nedolžni, da je prišel veliki German Michelitsch s kazensko sodnijo v dotiko!" (SGp, 14. 4. 1882).

Medtem ko očitek homoseksualnosti ni pretirano škodil poklicni in politični karieri dr. Hansa Michelitscha, je bil podoben očitek nadvse tragičen za podjetnika in voditelja Narodno socialistične stranke (NSS) Antona Peska. Kmalu po izvolitvi za ljubljanskega župana junija 1921 so ga politični nasprotniki obtožili homoseksualnosti. Čeprav je bilo bolj ali manj jasno, da je šlo za zrežirano gonjo, regent Aleksander Peska ni hotel potrditi za ljubljanskega župana. Na seji vlade (25. 8. 1921) je notranji minister Pribičević izrecno poudaril, "da so vzrok nepotrditve" Peskovi "moralni defekti" (Gašparič, 2001, 66).

A CONTRIBUTION TO THE HISTORY OF HOMOSEXUALITY ON SLOVENE SOIL AT THE END OF THE 19TH AND THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURIES

Janez CVIRN

University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of History, SI-1000 Ljubljana, Aškerčeva 2
e-mail: janez.cvirn@guest.arnes.si

SUMMARY

In spite of the fact that as early as in June 1867 the Austrian Minister of Justice, Knight Komers, proposed decriminalisation of homosexuality within the current penal law reform, "the defilement with persons of the same gender" was considered a crime in the monarchy itself, the crime that was in compliance with Article 129 of the Penal Law sanctioned with one to five years' "severe imprisonment". In Austria, the pressure on homosexuals greatly increased at the end of the 19th and in the early 20th centuries. During the persecution of homosexuals, however, double standards were used in this particular country. While the authorities were turning a blind eye to more or less unconcealed homosexuality of individuals from the higher classes (a homosexual was also the Emperor's brother Ludwig Victor, known as "Lutziwutzi"), they were extremely harsh when dealing with homosexual inclinations of the ordinary people. Merely a suspicion that somebody may be a homosexual, it could mean an end to his professional or political career. In 1921, this happened to the Ljubljana businessman and politician Anton Pesek. Although he was elected the mayor of Ljubljana in June 1921, Prince Regent Alexander did not ratify his election, the reason for such decision lying simply in the rumour that he was a homosexual.

Key words: homosexuality, sexual deviations, penalisation, morals

VIRI IN LITERATURA

- ARS, 323** – Arhiv Republike Slovenije, Deželno sodišče Ljubljana, Kz 1910, Vr X, 779/1910.
- KaW** – Kriegersarchiv Wien. KM, Präs., 46–45/1, 1908.
- Bankl, H. (2001):** Die kranken Habsburger. Befunde und Befindlichkeiten einer Herrscherdynastie. München.
- Deák, I. (1995):** Der k. (u.) k. Offizier 1848–1918. Wien-Köln-Weimar.
- Gašparič, J. (2001):** Knez Eulenburg na ljubljanskem dvoru. Afera nesojenega ljubljanskega župana Antona Peska. Zgodovina za vse, VIII. Ljubljana, 159–70.
- Hirschfeld, M. (1914):** Die Homosexualität des Mannes und des Weibes. Berlin.
- Judson, M. P. (1996):** Exclusive Revolutionaries. Liberal Politics. Social Experience, and National Identity in the Austrian Empire, 1848–1914. Michigan, University of Michigan.
- Khalil, S. (1999):** Oscar Wilde und die Homosexualdebatte in Österreich und Deutschland um die Jahrhundertwende, rkp. diplomsko delo. Wien, Universität Wien.
- Kriegelstein, B. B. (1994):** Strimitzer, B., Steeb, Ch. (eds.): Jugenderinnerungen eines alt-österreichischen Salonlöwen. Graz.
- Kuhar, R. (2002):** Mi, drugi. Oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete. Ljubljana.
- Lewandowski, H. (1965):** Ljubezen tod in drugod. Ljubljana.
- Markus, G. (1986):** Der Fall Redl. Mit unveröffentlichten Geheimdokumenten zur folgenschwersten Spionage-Affäre des Jahrhunderts. Frankfurt/M – Berlin.
- SGp** – Slovenski gospodar, 14. 4. 1882. Ljubljana.
- Schmale, W. (2003):** Geschichte der Männlichkeit in Europa (1450–2000). Wien-Köln-Wiemar.
- Stergar, R. (1999):** "Vojski prijazen in zaželen garnizon". Ljubljanski častniki med prelomom stoletja in prvo svetovno vojno. Zbirka Zgodovinskega časopisa, 19. Ljubljana.
- Wulffen, E. (1910):** Der Sexualverbrechen. V: Encyklopädie der modernen Kriminalistik, VIII. Berlin-Gross-Lichterfelde.

